

1ο Διεθνές Διαδικτυακό Εκπαιδευτικό Συνέδριο Από τον 20ο στον 21ο αιώνα μέσα σε 15 ημέρες

Αρ. 1 (2021)

Τόμος Πρακτικών 1ο Διαδικτυακό Εκπαιδευτικό Συνέδριο "Από τον 20ο στον 21ο αιώνα μέσα σε 15 ημέρες: Η απότομη μετάβαση της εκπαιδευτικής μας πραγματικότητας σε ψηφιακά περιβάλλοντα. Στάσεις – Αντιλήψεις – Σενάρια – Προοπτικές – Προτάσεις

Κλείσιμο σχολείων. Και τώρα τι; - Μια διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών για τη σύγχρονη και ασύγχρονη εκπαίδευση

Ιωάννα Μπακιρτζή

doi: [10.12681/online-edu.3241](https://doi.org/10.12681/online-edu.3241)

Κλείσιμο σχολείων. Και τώρα τι; - Μια διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών για τη σύγχρονη και ασύγχρονη εκπαίδευση

Ιωάννα Μπακιρτζή
iobakirtzik@yahoo.gr

Περίληψη

Το παρόν άρθρο πραγματεύεται στάσεις και προβληματισμούς για τη σύγχρονη και ασύγχρονη εκπαίδευση, όπως αυτά παρουσιάστηκαν από εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, κατά την περίοδο των κλειστών σχολείων, λόγω της πανδημίας του κορωνοϊού. Η μέθοδος που ακολουθήθηκε ήταν η ποιοτική ερευνητική μέθοδος με κύριο εργαλείο συλλογής δεδομένων την εξ αποστάσεως συνέντευξη. Η έρευνα διεξήχθη με 23 εκπαιδευτικούς από την ευρύτερη περιοχή της Θεσσαλονίκης. Για την ανάλυση των δεδομένων αξιοποιήθηκε η θεματική ανάλυση. Τα θέματα που προέκυψαν αφορούσαν στις στάσεις των εκπαιδευτικών για τη σύγχρονη και ασύγχρονη εκπαίδευση, τα προβλήματα που αντιμετώπισαν καθώς και κάποιες προτάσεις βελτίωσης. Η έλλειψη επιμόρφωσης, η ύπαρξη τεχνικών προβλημάτων, η παρουσία πρωτόγνωρων συναισθημάτων εξαιτίας της πανδημίας αποτέλεσαν τις κύριες αναφορές προβλημάτων. Έχοντας αναγνωρίσει τα εμπόδια, οι εκπαιδευτικοί προχώρησαν στη διατύπωση βελτιωτικών αλλαγών με την ενημέρωση και την υποστήριξη να βρίσκονται στο πρώτο πλάνο. Έτσι, ενώ το μονοπάτι της σύγχρονης και ασύγχρονης εκπαίδευσης με τη χρήση συγκεκριμένων πλατφορμών φάνηκε σύντομο, ίσως άνοιξε ο μακρός και απάτητος δρόμος της ανοιχτής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

Λέξεις κλειδιά: σύγχρονη, ασύγχρονη εκπαίδευση, στάσεις, προβλήματα

Εισαγωγή

Στα πλαίσια της τελευταίας περιόδου της πανδημίας του κορωνοϊού, οι πολίτες της Ελλάδας έχουν κληθεί να ανταποκριθούν σε μία νέα πραγματικότητα. Από αυτή δεν έχουν ξεφύγει εκπαιδευτικοί και μαθητές, οι οποίοι από τη μία μεριά κλήθηκαν να δημιουργήσουν ψηφιακές τάξεις και να κάνουν μαθήματα μέσω εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και από την άλλη να δεχθούν εκπαίδευση υπό νέες πρωτόγνωρες συνθήκες. Υπό την πίεση που έλαβαν χώρα τα διάφορα μέτρα, δεν υπήρχε επαρκής χρόνος ούτε αφενός για επιμόρφωση των εκπαιδευτικών με τα απαραίτητα γνωστικά εφόδια αλλά ούτε και για τους μαθητές με τον απαραίτητο εξοπλισμό, υλικά και υποστήριξη. Εκπαιδευτικοί, γονείς και μαθητές βρέθηκαν αντιμέτωποι με νέα δεδομένα που λίγο καιρό νωρίτερα δεν μπορούσαν ούτε να φανταστούν. Η στενή καθημερινή επαφή, η τάξη, οι μαθητικές ομάδες, ο πίνακας ακόμη και ο ίδιος ο εκπαιδευτικός έδωσαν τη θέση τους στον εγκλεισμό, στις ψηφιακές τάξεις, στις κουβέλες, στα βίντεο και στις τηλεδιασκέψεις. Τα μαθήματα, όπως πραγματοποιούνταν από τα αρχαία ακόμη χρόνια, με τον διδάσκαλο και τον μαθητή έπαψαν να υφίστανται. Η κάμερα, τα γραπτά και τα ηχογραφημένα μηνύματα ήρθαν μέσα σε ένα διάστημα λίγων ημερών για να αντικαταστήσουν αυτό που ανέκαθεν γνωρίζαμε ως εκπαιδευτική διαδικασία.

Η όλη αλλαγή δεν θα μπορούσε παρά να δημιουργήσει νέες αντιλήψεις, στάσεις και συναισθήματα απέναντι στην ασύγχρονη και σύγχρονη εκπαίδευση. Σκοπός της παρούσας ερευνητικής προσπάθειας είναι η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με την εφαρμογή των μοντέλων εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Πιο συγκεκριμένα, η έρευνα καθοδηγείται από τα παρακάτω ερωτήματα:

- Τι στάση διατηρούν οι εκπαιδευτικοί απέναντι στην ασύγχρονη και σύγχρονη εκπαίδευση;

- Ποιοι παράγοντες και σε ποιο βαθμό έχουν επηρεάσει τη στάση τους αυτή;
- Ποια προβλήματα εντοπίζονται από τη χρήση των δύο μοντέλων εξ αποστάσεως εκπαίδευσης;

Από τα δεδομένα αναμένουμε να αναδειχθούν προβληματισμοί των εκπαιδευτικών καθώς και προτάσεις για βελτίωση της παρεχόμενης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στα δημοτικά σχολεία. Άλλωστε, σύμφωνα με την επιστημονική κοινότητα, η πιθανότητα η πανδημία να ενταθεί εκ νέου καθώς θα περνάμε από το καλοκαίρι του 2020 στο φθινόπωρο και τον χειμώνα, είναι εξαιρετικά μεγάλη, με αυτό να έχει άμεσο αντίκτυπο στα μέτρα που θα ληφθούν για την προστασία των πολιτών. Οι προτάσεις για βελτίωση είναι ήσσονος σημασίας, αφού μονάχα λαμβάνοντας υπόψη τους άμεσα εμπλεκόμενους στην εκπαιδευτική διαδικασία θα μπορέσει η παρεχόμενη εκπαίδευση να ανταποκριθεί επαρκώς στις ανάγκες του μαθητικού πληθυσμού.

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση στις μέρες της πανδημίας

Η πανδημία του κορωνοϊού αποτελεί όχι μόνο μία σοβαρή απειλή για την παγκόσμια υγεία, αλλά αναμένεται να έχει σοβαρές επιπτώσεις στα οικονομικά και κοινωνικά δεδομένα των χωρών ανά την υφήλιο. Από τις 31 Δεκεμβρίου που έγινε η αρχή με την εμφάνιση κρουσμάτων πνευμονίας αγνώστου αιτιολογίας στην Κίνα, έχουμε γίνει μάρτυρες μίας σειράς γεγονότων που, όπως αρχίζει να διακρίνεται, πρόκειται να επηρεάσουν μακροπρόθεσμα τη ζωή μας (Yan et al., 2020). Ανατροπές στην οικονομική πορεία των χωρών, κατάρρευση των συστημάτων υγείας, μαζικές απολύσεις και κλείσιμο επιχειρήσεων, αύξηση των κρουσμάτων ενδοοικογενειακής βίας, αύξηση των αιτήσεων διαζυγίων, αλλαγές στην ψυχική και σωματική υγεία ήταν μόνο κάποια από τα φαινόμενα που σημειώθηκαν μέσα στο πρώτο διάστημα των 3 μηνών από την ανακήρυξη της ασθένειας του κορωνοϊού σε πανδημία και το γενικό «κλείσιμο» (lockdown) που επιβλήθηκε (Malik, 2020; Steffens, 2020).

Μέσα στο γενικότερο κλίμα αλλαγής βρέθηκε, βεβαίως, και ο τομέας της εκπαίδευσης. Με το πρώτο κρούσμα του κορωνοϊού στην Ελλάδα να εντοπίζεται σε σχολικό περιβάλλον, το ενδιαφέρον και η προσήλωση της ελληνικής κυβέρνησης στράφηκε στην ευαίσθητη ομάδα των μαθητών. Από τις 25 Φεβρουαρίου ξεκίνησε το σταδιακό κλείσιμο των σχολείων της χώρας, ενώ στις 11 Μαρτίου ανακοινώθηκε η επέκταση του μέτρου για όλες τις εκπαιδευτικές δομές (ΠΝΠ: ΦΕΚ 42/Α/25.02.2020; ΚΥΑ: Αριθμ. Δ1α/ΓΠ.οικ. 20021; ΚΥΑ: Αριθμ. Δ1α/ΓΠ.οικ. 24343). Το μέτρο αυτό τελικά κράτησε μέχρι την 1η Ιουνίου, οπότε επαναλειτούργησαν τα νηπιαγωγεία, δημοτικά και δομές ΣΜΕΑΕ ως τελευταία προπύργια του καθολικού ανοίγματος των σχολείων, αφού προηγουμένως είχαν ανοίξει τα Λύκεια και μετά τα Γυμνάσια της χώρας (ΚΥΑ: 63314/ΓΔ4/26-05-2020).

Από τη μέρα - ορόσημο του κλεισίματος των σχολείων, ξεκίνησε, θα λέγαμε, ένας αγώνας δρόμου εγγράφων και οδηγιών από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων για την έναρξη της εφαρμογής σύγχρονης και ασύγχρονης εκπαίδευσης. Για τα δημοτικά σχολεία προτάθηκαν δύο πλατφόρμες ασύγχρονης και μία σύγχρονης εκπαίδευσης. Η ψηφιακή τάξη της e-class και της e-me καθώς και το cisco webex, για τις τηλεδιασκέψεις, ήταν τα τρία εργαλεία με τα οποία οι εκπαιδευτικοί μπορούσαν να εργαστούν. Τα νούμερα συμμετοχής στις δύο πλατφόρμες ασύγχρονης εκπαίδευσης, σταδιακά αυξήθηκαν σημαντικά, με την e-class να απαριθμεί 426.352 ηλεκτρονικά μαθήματα, 755.625 μαθητές και 117.126 εκπαιδευτικούς από σχολεία όλης της χώρας, ενώ η e-me να έχει 367.266 μαθητές, 72.459 εκπαιδευτικούς και 102.360 κυψέλες. Για την πλατφόρμα του cisco webex δεν υπάρχουν αριθμητικά δεδομένα καθώς από το Υπουργείο Παιδείας δόθηκαν σύνδεσμοι εγγραφής σε όλους τους εκπαιδευτικούς της χώρας, όμως η χρήση ή μη του προγράμματος επαφίταν αποκλειστικά στη διάθεση του κάθε εκπαιδευτικού. Όπως γίνεται αντιληπτό, η συμμετοχή

ήταν αρκετά μεγάλη, ωστόσο επειδή δεν υπήρχαν συγκεκριμένες κατευθυντήριες γραμμές για τη χρήση των παραπάνω εργαλείων, αυτά χρησιμοποιήθηκαν από τους εκπαιδευτικούς κατά κριση και βούληση.

Βασικός στόχος του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, όπως αυτός διατυπωνόταν στις γραπτές οδηγίες καθώς και στα δελτία τύπου των υπουργών, ήταν η ικανοποίηση της ανάγκης των μαθητών για μάθηση και διδασκαλία καθώς και η συνέχιση της επαφής τους με τους εκπαιδευτικούς του σχολείου και τους συμμαθητές τους. Στη δύσκολη περίοδο του εγκλεισμού και της ολικής απαγόρευσης κυκλοφορίας, η σύνδεση στις παραπάνω πλατφόρμες αποτέλεσε για μαθητές και εκπαιδευτικούς σημαντική διέξοδο και διατήρηση βασικών στοιχείων επικοινωνίας και μάθησης. Με κύρια χαρακτηριστικά την ευελιξία στη μορφωτική φυσιογνωμία, τον τόπο, χρόνο και ρυθμό μελέτης (Λιοναράκης, 2005), η εξ αποστάσεως εκπαίδευση κρίθηκε ως μία ευκαιρία για συμμετοχή στο καθημερινό μάθημα, μακριά από τα κλειστά σχολεία της χώρας. Η επιδίωξη για ταυτόχρονη προστασία όλων από τον Covid-19 πραγματοποιήθηκε χάρη στην επίτευξη της εκπαιδευτικής διαδικασίας μέσα από ηλεκτρονικές πηγές επικοινωνίας που προσέφεραν ευελιξία στον χρόνο και τον τόπο, τόσο στον εκπαιδευτικό που σχεδίαζε, οργάνωνε και υλοποιούσε το μάθημα (Στριγκας & Τσιμπήρης, 2019), όσο και στους μαθητές που το παρακολουθούσαν. Άλλωστε, το ιδεώδες της «ανοιχτής εκπαίδευσης» που προεβέβαια από την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, για την πρόσβαση στο αγαθό της μόρφωσης απομακρυνόμενο από κοινωνικούς, οικονομικούς και χωρικούς περιορισμούς, φάνηκε να είναι ο γνώμονας για τις παραπάνω επιλογές εκπαίδευσης όλων των μαθητών της χώρας.

Ωστόσο, από την όλη διαδικασία δεν έλειψαν οι προβληματισμοί, οι δυσκολίες και τα εμπόδια. Παρακάτω, παρατίθεται η μεθοδολογία της έρευνας που ακολουθήθηκε με στόχο τη διερεύνηση των προβλημάτων που διαπιστώθηκαν καθώς και το πώς αυτά διαμόρφωσαν τη γενικότερη αντίληψη των εκπαιδευτικών για τη σύγχρονη και ασύγχρονη εκπαίδευση, την περίοδο των κλειστών σχολείων.

Μεθοδολογία

Όσον αφορά στη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε, η παρούσα ερευνητική προσπάθεια εντάσσεται στην κατηγορία των ποιοτικών ερευνών, με χρήση της θεματικής ανάλυσης (Braun & Clarke, 2012) για την επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων. Η επιλογή μου να εντάξω την παρούσα θεματική στα πλαίσια της ποιοτικής έρευνας έγκειται στην επιδίωξή μου να περιγράψω και να μελετήσω την πραγματικότητα των εκπαιδευτικών ως βίωμα, αίσθηση και πρόκληση (Strauss & Corbin, 1990). Σύμφωνα με τους μελετητές, οι ποιοτικές έρευνες επιδιώκουν την περιγραφή και μελέτη μίας κατάστασης ως βίωμα και αναλύουν προσωπικές εμπειρίες και αντιλήψεις (Merriam & Tisdell, 2015). Επιπλέον, στοχεύουν στην παραγωγή σφαιρικής αντίληψης κάνοντας χρήση λεπτομερών στοιχείων και δίνοντας έμφαση σε ολιστικές μορφές ανάλυσης και επεξήγησης δεδομένων. Βασική προϋπόθεση για την κατανόηση της φύσης τους αποτελεί η ιδέα ότι τα βιώματα και οι συμπεριφορές είναι κοινωνικά οικοδομημένες και βρίσκονται σε συνεχή αλληλεπίδραση με το περιβάλλον γύρω τους.

Στην προσπάθειά μου αυτή αποφάσισα να χρησιμοποιήσω την εξ αποστάσεως συνέντευξη, καθώς μία πιο κοντινή επαφή δεν θα επιτρεπόταν λόγω της πανδημίας και της περιορισμένης κυκλοφορίας (Μάιος 2020), που πραγματοποιήθηκε η έρευνα. Χρησιμοποιήθηκε το πρόγραμμα του Cisco Webex, ως πιο πρόσφορο καθώς παρείχε τη δυνατότητα ηχογράφησης και οι εκπαιδευτικοί το γνώριζαν ως εργαλείο από τις συστάσεις του Υπουργείου. Συμμετέχοντες στην έρευνα ήταν 23 εκπαιδευτικοί από την ευρύτερη περιοχή της Θεσσαλονίκης. Η μέθοδος δειγματοληψίας που χρησιμοποιήθηκε ήταν η επιλεκτική, καθώς

λόγω των κλειστών σχολείων, δεν ήταν δυνατή η πρόσβαση και η προσέγγιση εκπαιδευτικών πολλών σχολικών μονάδων. Για την εδραίωση της εμπιστευσιμότητας των δεδομένων της έρευνας, χρησιμοποιήθηκε το member check πάνω στα όσα ειπώθηκαν από τους ίδιους τους συμμετέχοντες (Lincoln & Guba, 1985).

Κατά τη διάρκεια της διεξαγωγής της έρευνας, λήφθηκαν σοβαρά υπόψη και τα δεοντολογικά ζητήματα. Τα ζητήματα που εγείρονται γύρω από τη δεοντολογία αφορούν στη συνειδητή συναίνεση, την πρόσβαση και αποδοχή του ερευνητή, τον σεβασμό στην προσωπική ζωή, την ανωνυμία και την εμπιστευτικότητα των δεδομένων. Η πρόσβαση και η αποδοχή σε έναν χώρο για τη διεξαγωγή μίας έρευνας δε θεωρείται δικαίωμα του ερευνητή (Hammersley & Traianou, 2012). Επιδίωξή μου στην παρούσα έρευνα ήταν να ακολουθήσω τους κανόνες δεοντολογίας, να προστατέψω τα δεδομένα που θα συλλέξω, και να διασφαλίσω τον καλό και ωφέλιμο χαρακτήρα της μελέτης μου (Frankfort-Nachmias, Nachmias, & DeWaard, 2014). Οι συμμετέχοντες είχαν τη δυνατότητα διακοπής σε οποιοδήποτε στάδιο της έρευνας, ενώ τα δεδομένα τους παρέμειναν ανώνυμα και προστατευμένα, με τη χρήση ψευδωνύμων που δεν μπορούν να οδηγήσουν στη συσχέτιση με τα αληθινά πρόσωπα.

Ανάλυση δεδομένων

Ακολουθώντας τα έξι βήματα/φάσεις της στρατηγικής της θεματικής ανάλυσης, όπως προτείνονται από τους Braun & Clarke (2012), προέκυψαν τα εξής 4 θέματα:

- Στάση απέναντι στην ασύγχρονη διδασκαλία
- Στάση απέναντι στη σύγχρονη διδασκαλία
- Προβλήματα από τη χρήση τους
- Προτάσεις βελτίωσης της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Ξεκινώντας με το πρώτο θέμα, οι στάσεις απέναντι στην ασύγχρονη διδασκαλία φάνηκε να διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό. Κάποιοι εκπαιδευτικοί διαμόρφωσαν θετική στάση και δήλωσαν ικανοποιημένοι από τη χρήση των δύο πλατφορμών, της e-class και της e-me, ενώ άλλοι ήταν αρνητικοί και δύσπιστοι ως προς τη χρήση τους. Εδώ είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι το σύνολο των 23 εκπαιδευτικών χρησιμοποίησαν την ασύγχρονη διδασκαλία.

Πιο συγκεκριμένα η κα. Ευαγγελία, ο κ. Γιώργος και η κα. Δέσποινα σχολίασαν θετικά:

«Είμαι ευχαριστημένη με την e-me, γιατί παρέχει πολλές δυνατότητες και επιλογές στους μαθητές για ασκήσεις με άμεση ανατροφοδότηση, παιχνίδια, κονίζ. Το πιο σημαντικό, όμως είναι ότι επικοινωνώ και έχω άμεση επαφή με τα παιδιά μέσα από αναρτήσεις μας στον τοίχο της ψηφιακής μας τάξης».

«Χρησιμοποιώ την πλατφόρμα e-class όπου συμμετέχουν όλα τα παιδιά για τη λήψη των εργασιών. Είμαι αρκετά ευχαριστημένος με τα μέσα ασύγχρονης τηλεκπαίδευσης. Μπορώ να κρατήσω την επαφή με τους μαθητές μου και αυτοί να συνεχίσουν να απολαμβάνουν το μάθημα και την επικοινωνία που είχαμε και μέσα στην τάξη. Μου άρεσε που είχα αυτή τη δυνατότητα και εγώ αυτές τις δύσκολες για όλους μέρες».

«Είμαι περισσότερο ευχαριστημένη από τις εφαρμογές της e-class και αυτοεπιμορφώνομαι πειραματιζόμενη με το περιβάλλον, ενώ αξιοποιώ και όλες τις διαθέσιμες πηγές, εγχειρίδια, βίντεο, κλπ για να γίνει αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των λειτουργιών που προσφέρει».

Αντίθετη άποψη με τους παραπάνω εκπαιδευτικούς, είχαν πολλοί από τους συμμετέχοντες της έρευνας. Τα σχόλια της κα. Αναστασίας και του κ. Θανάση ήταν χαρακτηριστικά και κινούνταν στην ίδια κατεύθυνση με τους υπόλοιπους:

«Ο μόνος λόγος που το κάνω είναι, γιατί άτπλα μας ανάγκασαν...Με γονείς της τάξης μου που έχω μιλήσει, μου λένε ότι θα προτιμούσαν και αυτοί το mail γιατί τους είναι πιο βολικό, επειδή το ξέρουν. Ασχολούμαστε τόσες πολλές ώρες για το τι θα κάνουμε με τα μαθήματα... Ωρες ατελείωτες. Και όλο αυτό με πλατφόρμες δύσχρηστες, που δεν εξυπηρετούν κανέναν παιδαγωγικό σκοπό».

Από τον 20^ο στον 21^ο αιώνα μέσα σε 15 ημέρες Η απότομη μετάβαση της εκπαιδευτικής μας πραγματικότητας σε ψηφιακά περιβάλλοντα. Στάσεις-Αντιλήψεις-Σενάρια-Προοπτικές-Προτάσεις

«Δεν είμαι καθόλου ευχαριστημένος από την ασύγχρονη τηλεκπαίδευση. Είναι ένα δύσχρηστο περιβάλλον, χωρίς δυνατότητες που κανένας δεν μας έδειξε πώς να το χρησιμοποιούμε. Δεν θέλω να μπω καν στη διαδικασία να το μάθω».

Ανάλογα ήταν τα σχόλια όσον αφορά στη σύγχρονη εκπαίδευση. Σημαντικό να αναφερθεί πως από τους 23 εκπαιδευτικούς, οι 7 αξιολογήσαν τη σύγχρονη διδασκαλία. Οι εκπαιδευτικοί εκφράστηκαν ξεκάθαρα για το εργαλείο των τηλεδιασκέψεων, webex, καθώς και πώς κρίνουν τη χρήση και χρησιμότητά του. Ο κ. Χρήστος μιλώντας για τη σύγχρονη εκπαίδευση ανέφερε χαρακτηριστικά:

«Ιδιαίτερα η χρήση της σύγχρονης μας προσφέρει ένα ζωντανό κανάλι επικοινωνίας με τα παιδιά που το έχουν ανάγκη, μειώνει το συνολικό χρόνο προετοιμασίας του εκπαιδευτικού αναβαθμίζοντας παράλληλα την ποιότητα των μαθημάτων, προσφέρει μεγαλύτερη και αμεσότερη διαδραστικότητα, κυρίως ανάμεσα στα παιδιά, και τέλος προσδίδει μεγαλύτερο κύρος στον εκπαιδευτικό, αφενός γιατί μας προσφέρει την ευκαιρία απόκτησης τεχνικών και εξειδικευμένων γνώσεων που θα μας χρειαστούν πιθανότατα στο άμεσο και στο πιο μακροπρόθεσμο μέλλον και αφετέρου δε, δίνει το δικαίωμα σε καλόπιστους αλλά κυρίως σε κακόπιστους, γονείς και άλλους, να μειώσουν την παιδαγωγική μας πρόθεση και αποτελεσματικότητα».

Διαφορετική άποψη είχαν η κα. Καλλιόπη και η κα. Γρηγορία, που φάνηκαν ιδιαίτερα επιφυλακτικές έως και αρνητικές για τη χρήση του webex. Τα λόγια της μίας έρχονταν να συμπληρώσουν της άλλης:

«Όσον αφορά το webex, ούτε θέλω ούτε πρόκειται να το χρησιμοποιήσω. Πρόκειται για μια ιδιωτική εταιρία, που κανένας δεν μπορεί να διασφαλίσει την προστασία των δικών μου αλλά και των μαθητών μου τα προσωπικά δεδομένα. Η νομοθεσία δεν είναι καθόλου ξεκάθαρη ως προς τη χρήση της και δεν σκοπεύω να μπλεχτώ σε αυτά τα δίχτυα».

«Δε χρησιμοποιώ την πλατφόρμα webex γιατί υπάρχουν κενά στη διασφάλιση των προσωπικών μου δεδομένων. Άλλος λόγος είναι πως δεν είναι καθόλου χρηστική για μικρά παιδιά Δημοτικού. Δεν μπορεί να υποκαταστήσει στο ελάχιστο την πραγματική αλληλεπίδραση μαθητών - δασκάλου που γίνεται μέσα στην τάξη».

Περνώντας στο επόμενο θέμα και τα προβλήματα που διαπιστώθηκαν από τους εκπαιδευτικούς, οι απόψεις συνέκλιναν γύρω από συγκεκριμένες κατηγορίες. Οι συμμετέχοντες φάνηκε να συζητούν για την άποψη ότι τα κύρια προβλήματα που είχαν να αντιμετωπίσουν προέρχονταν κατά κύριο λόγο από την έλλειψη επιμόρφωσης πάνω στις πλατφόρμες και σε δεύτερο χρόνο υπήρχαν προβλήματα τεχνικής φύσεως, με τις πλατφόρμες να μην μπορούν πάντα να λειτουργήσουν σωστά και πλήρως. Από τη συζήτηση δεν έλειπαν και τα σχόλια για τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν και οι ίδιοι οι μαθητές, όπως ο φόβος τους προς την όλη κατάσταση και το άγχος για το καινούριο. Παραδειγματικά, η άποψη της κα. Χαράς συνοψιζε και των υπόλοιπων συμμετεχόντων:

«Είμαι επιφυλακτική με τα εργαλεία αυτά γιατί δεν δεχτήκαμε κανέναν είδους επιμόρφωση όλο αυτό το διάστημα. Προσπαθώ μόνη μου να καταλάβω πώς μπορώ να τα χρησιμοποιήσω σωστά, αλλά χωρίς τη σωστή καθοδήγηση όλο αυτό πηγαίνει πίσω. Σε αυτό έρχεται να προστεθεί και το πρόβλημα με το Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο που όλο πέφτει και οι σελίδες δεν ανοίγουν πάντα. Ειδικά τον πρώτο καιρό, μόνο μετά τα μεσάνυχτα μπορούσαμε να συνδεθούμε στην ασύγχρονη. Τα μισά εργαλεία από την e-me δεν λειτουργούσαν, ούτε και ακόμη λειτουργούν πάντα δηλαδή, και τα άλλα μισά ούτε και ξέραμε πώς να τα χρησιμοποιήσουμε. Το ίδιο συνέβαινε και με τους μαθητές. Πολλές οικογένειες δεν είναι εξοικειωμένες με τη χρήση υπολογιστή, ενώ άλλες δεν έχουν καν έναν στο σπίτι. Οι περισσότεροι μαθητές δυσκολεύτηκαν πάρα πολύ για να καταλάβουν πώς λειτουργούν όλα αυτά, ο εγκλεισμός τους δημιουργούσε ανάμεικτα συναισθήματα, κυρίως φόβου και θυμού, και δυστυχώς ούτε και εγώ ήμουν σε θέση να τους βοηθήσω παραπάνω. Ήταν κάτι πολύ αγχωτικό και πρωτόγνωρο για μας».

Η τελευταία θεματική που προέκυψε από τα δεδομένα ήταν οι προτάσεις βελτίωσης της παρεχόμενης εκπαίδευσης. Οι συμμετέχοντες ερωτήθηκαν για τις απόψεις και τα συναισθήματά τους σε περίπτωση επανακλεισίματος των σχολείων και εφαρμογής εκ νέου της ασύγχρονης και σύγχρονης εκπαίδευσης, καθώς και υπό ποιες προϋποθέσεις θα επιθυμούσαν να γίνει αυτό, και οι απαντήσεις τους ανέδειξαν σημαντικές βελτιωτικές προτάσεις. Αυτές σχετιζόνταν άμεσα με τα προβλήματα, όπως αυτά παρουσιάστηκαν παραπάνω, και αφορούσαν όλες τις εκφάνσεις χρήσης και λειτουργίας της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, ο κ. Παύλος και η κα. Φωτεινή τόνισαν αντίστοιχα:

«Οι προτάσεις μου για βελτίωση της τηλεκπαίδευσης είναι αρχικά η εκ νέου αναβάθμιση των πλατφορμών της e-class και της e-me, γιατί το σύστημα όλο «πέφτει». Ακόμη και η δημιουργία κι άλλης πλατφόρμας εγκεκριμένης από το Υπουργείο Παιδείας, για να υπάρχει διαμοιρασμός, πιστεύω πως θα ήταν πολύ χρήσιμη... Θα ήθελα να είναι ουσιαστικότερος ο ρόλος της ομάδας υποστήριξης, με καταγραφή των προβλημάτων και των αδυναμιών που έχει ο κάθε εκπαιδευτικός στη χρήση της πλατφόρμας και άμεση επίλυσή τους. Είναι πολύ σημαντικό τα προβλήματά μας να ακούγονται και να μπορούν να λυθούν. Διαφορετικά δεν μπορεί να υπάρχει συνέχεια και συνέπεια στο έργο μας».

«Νομίζω πως το σημαντικότερο που πρέπει να γίνει είναι να μας επιμορφώσουν, όχι μόνο θεωρητικά, αλλά και πρακτικά για το πώς μπορούμε να αξιοποιήσουμε στο μέγιστο αυτά τα εργαλεία. Όμως ταυτόχρονα με εμάς θα πρέπει να γίνει και επιμόρφωση των γονιών για παροχή τεχνικής υποστήριξης στα παιδιά τους».

Συμπεράσματα

Έγινε, λοιπόν, φανερό πως το κλείσιμο των σχολείων και η ξαφνική εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης διαμόρφωσε ένα μωσαϊκό στάσεων απέναντι στην ασύγχρονη και σύγχρονη εκπαίδευση. Το εκάστοτε χαρακτηριστικό των πλατφορμών λειτουργούσε σε άλλους εκπαιδευτικούς με θετική χροιά και σε άλλους με εντελώς αντίθετη. Αρκετοί ήταν εκείνοι οι εκπαιδευτικοί που αναγνώρισαν την ευκαιρία να επεξεργαστούν και να προσλάβουν νέες γνώσεις για τη διαδικτυακή διδασκαλία και επικοινωνία. Εξέλαβαν τα εργαλεία της σύγχρονης και ασύγχρονης ως κάτι το δυναμικό, που μπορεί να εξυπηρετήσει τόσο τις δικές τους ανάγκες για παραγωγή ενδιαφέροντος και προσοιτού μαθήματος όσο και των μαθητών για συνέχιση της ενασχόλησής τους με τα γνωστικά αντικείμενα, και έτσι δημιούργησαν λειτουργικές ψηφιακές τάξεις.

Στον αντίποδα, υπήρξαν οι εκπαιδευτικοί που μετέτρεψαν τη δυσπιστία προς τα εργαλεία αυτά σε δυσπιστία προς τον εαυτό τους και επέλεξαν να μην εμπλακούν στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Τα εμπόδια και τα προβλήματα που προέκυπταν κατά τη χρήση των πλατφορμών έγιναν για αυτούς απροσπέλαστα, οπότε η απομάκρυνσή τους από αυτές ήταν μονόδρομος. Όπως φάνηκε από τις συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν, τα προβλήματα, αν και ήταν υπαρκτά για όλους, επηρέασαν σε διαφορετικό βαθμό τον καθένα. Οι προηγούμενες γνώσεις στις Νέες Τεχνολογίες, η διάθεση για μάθηση κάτι νέου, η ανατροφοδότηση από την ομάδα υποστήριξης του σχολείου, η συμμετοχή και τα σχόλια των μαθητών και των γονέων τους, συνέβαλαν σε μεγάλο βαθμό στη διαμόρφωση των στάσεων και στον τρόπο με τον οποίο αντιμετώπισαν οι εκπαιδευτικοί την εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Έτσι, παγιώθηκαν αρνητικές αντιλήψεις και δεν αφέθηκε κανένα περιθώριο αξιοποίησης των δυνατοτήτων της σύγχρονης και ασύγχρονης εκπαίδευσης.

Τελικά μετά το κλείσιμο των σχολείων, τι; Η απάντηση στο ερώτημα αυτό μάλλον εδράζεται κάπου ανάμεσα στην επιτακτική επιβολή μέτρων, στον φόβο, στη δυσπιστία, στον θυμό, στην προσπάθεια ανταπόκρισης στις νέες συνθήκες, στην ανθρώπινη ανάγκη για επικοινωνία, στην αγάπη για το λειτούργημα του εκπαιδευτικού και στην καλή πίστη και θέληση. Τα αποτελέσματα του εγχειρήματος διάχυσης της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σε όλες

τις εκπαιδευτικές βαθμίδες χωρίς την προαπαιτούμενη προετοιμασία θα φανούν από τη νέα σχολική χρονιά 2020-2021, που οι εκπαιδευτικοί μπορεί να κληθούν να χρησιμοποιήσουν σε μεγαλύτερο βαθμό και έκταση τα παραπάνω εργαλεία στο πιθανό ενδεχόμενο του εκ νέου κλεισίματος των σχολείων. Οι 45 ημέρες αδρανοποίησης της παλιάς καθημερινότητας λόγω της πανδημίας του κορωνοϊού ίσως ήταν ένα δύσκολο και ατυχές συμβάν στην πορεία της ανθρωπότητας, πιθανόν όμως να αποτελέσει το έναυσμα για μια νέα εποχή, όπου η τεχνολογία θα αναλάβει τα ηνία.

Αναφορές

- Braun, V. & Clarke, V. (2012). Thematic analysis. In H. Cooper (Ed.), *APA handbook of research methods in psychology* (pp. 57-71). Washington, DC: APA.
- Frankfort-Nachmias, D., Nachmias, C. & DeWaard, J. (2014). *Research methods in the social sciences* (8th eds.). Duffield: Worth Publishers.
- Hammersley, M., & Traianou, A. (2012). *Ethics in qualitative research: Controversies and contexts*. London: Sage Publications.
- Lincoln, Y., S. & Guba, E., G. (1985). *Nationalistic Inquiry*. Beverly Hills: Sage Publications.
- Malik, A. Y. (2020). Properties of Coronavirus and SARS-CoV-2. *Malaysian J Pathol* 2020, 42(1), 3 - 11.
- Merriam, S. B. & Tisdell, J. E. (2015). *Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation* (4th ed.). San Francisco: Jossey Bass.
- Steffens I. (2020). A hundred days into the coronavirus disease (COVID-19) pandemic. *Euro Surveill.* 2020, 25(14), pii=2000550. <https://doi.org/10.2807/1560-7917>.
- Strauss, A. L. & Corbin J., (1990). *Basics of Qualitative Research, Grounded theory Procedures and Techniques*. London: Sage Publications.
- Yan, Y., Shin, W. I., Pang, Y. X., Meng, Y., Lai, J., You, C., Zhao, H., Lester, E., Wu, T. & Pang, C. H. (2020). The First 75 Days of Novel Coronavirus (SARS-CoV-2) Outbreak: Recent Advances, Prevention, and Treatment. *Int. J. Environ. Res. Public Health* 2020, 17, 2323; doi:10.3390/ijerph17072323
- Λιοναράκης, Α. (2005). Ανοιχτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και Διαδικασίες Μάθησης. ΕΑΠ.
- Στρίγκας, Κ. & Τοιμπίρης, Α. (2019). Εξ αποστάσεως Επιμόρφωση Δασκάλων. Εφαρμογή, Στατιστική Ανάλυση και Αποτίμηση. *Open Education - The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology*, 15(1).
- Κοινή Υπουργική Απόφαση Αριθμ. Δ1α/ΓΠ.οικ. 20021 (ΦΕΚ 956/Β/21.03.2020): Επιβολή του μέτρου της προσωρινής απαγόρευσης λειτουργίας των βρεφονηπιακών και παιδικών σταθμών, νηπιαγωγείων, σχολικών μονάδων, ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, κέντρων ξένων γλωσσών, φροντιστηρίων και πάσης φύσεως εκπαιδευτικών δομών, φορέων και ιδρυμάτων, δημοσίων και ιδιωτικών, κάθε τύπου και βαθμού της χώρας, προσωρινής απαγόρευσης των εκπαιδευτικών εκδρομών εντός και εκτός της χώρας και προσωρινής απαγόρευσης μετακινήσεων και επισκέψεων μαθητών, φοιτητών, σπουδαστών και εκπαιδευτικών, καθώς και προσωρινής απαγόρευσης λειτουργίας ελληνόγλωσσων σχολικών μονάδων και πάσης φύσεως εκπαιδευτικών δομών του εξωτερικού για το χρονικό διάστημα από 21.3.2020 έως και 10.4.2020.
- Κοινή Υπουργική Απόφαση Αριθμ. Δ1α/ΓΠ.οικ. 24343 (ΦΕΚ 1293/Β/10.04.2020): Παράταση ισχύος της κοινής απόφασης των Υπουργών Ανάπτυξης και Επενδύσεων, Προστασίας του Πολίτη, Παιδείας και Θρησκευμάτων, Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Υγείας, Πολιτισμού και Αθλητισμού και Εσωτερικών με αριθμό Δ1α/ΓΠ.οικ. 20021/21.3.2020 (Β' 956) έως και τις 10.5.2020.
- Κοινή Υπουργική Απόφαση Αριθμ. 63314/ΓΔ4/2020 (ΦΕΚ 2026/Β/27.5.2020): Τρόπος επαναλειτουργίας σχολικών μονάδων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και σχολικών μονάδων ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης μετά τη λήξη της προσωρινής απαγόρευσης λειτουργίας τους.
- Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου της 25-2-2020 (ΦΕΚ 42/Α/25.02.2020): Κατεπείγοντα μέτρα αποφυγής και περιορισμού της διάδοσης κορωνοϊού.

Εξ αποστάσεως εκπαίδευση στο ελληνικό σχολείο κατά την περίοδο του covid-19: προβληματισμοί, δυσκολίες και αναληφθείσες ενέργειες αντιμετώπισής τους

Ευστρατία Λιακοπούλου¹, Ελένη Σταυροπούλου²

teliakor@gmail.com, helenstavro@gmail.com

¹ΠΕΚΕΣ Πελοποννήσου, Συντονίστρια Εκπαιδευτικού Έργου ΠΕ86

²ΠΕΚΕΣ Πελοποννήσου, Συντονίστρια Εκπαιδευτικού Έργου ΠΕ70

Περίληψη

Το παρόν άρθρο έχει σκοπό να προσεγγίσει το πλαίσιο και τα χαρακτηριστικά εφαρμογής της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην ελληνική σχολική πραγματικότητα σε συνθήκες πανδημίας λόγω κορωνοϊού (covid-19). Αρχικά περιγράφεται η διαδικασία που ανέπτυξε το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων για παροχή εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στις σχολικές μονάδες Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Στη συνέχεια επισημαίνονται τα χαρακτηριστικά της διαδικασίας που επιλέχθηκε και τα δομικά στοιχεία της σχολικής πραγματικότητας που επηρέασαν την εφαρμογή της. Βάσει αυτών περιγράφονται δράσεις και πρωτοβουλίες που ανέπτυξαν Συντονιστές Εκπαιδευτικού Έργου αφενός για τη δική τους προετοιμασία και ενδυνάμωση και αφετέρου για να υποστηρίξουν τους/ τις Διευθυντές/ ντριες, τους/ τις εκπαιδευτικούς και τις ομάδες υποστήριξης των σχολικών μονάδων. Τέλος, ακολουθεί συζήτηση και διατυπώνονται προτάσεις για τη σχολική εκπαίδευση στην μετά την πανδημία εποχή.

Λέξεις-κλειδιά: Covid-19, εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση, επείγουσα εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Εισαγωγή

Το πρώτο κύμα του κορωνοϊού εμφανίστηκε στα τέλη του 2019, εξαπλώθηκε τους επόμενους μήνες και χαρακτηρίστηκε ως πανδημία στις 11 Μαρτίου 2020 (WHO, 2020) επηρεάζοντας με πολλαπλούς τρόπους την καθημερινότητα των πολιτών. Η απαγόρευση της κυκλοφορίας και η κοινωνική αποστασιοποίηση που επιβλήθηκαν για την αντιμετώπιση της πανδημίας είχαν σημαντικές επιπτώσεις στην εργασία, στην οικονομία, στην κοινωνία, στην εκπαίδευση, στον πολιτισμό και σε πλείστες ανθρώπινες δραστηριότητες. Στον τομέα της εκπαίδευσης πολλές κυβερνήσεις προχώρησαν σε αναστολή της λειτουργίας των σχολικών μονάδων και παροχή εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης (εξΑΕ). Σύμφωνα με στοιχεία της UNESCO (2020c) στις αρχές Απριλίου 2020 η αναστολή της λειτουργίας των σχολικών μονάδων είχε επηρεάσει το 89% του παγκόσμιου μαθητικού πληθυσμού. Τα Υπουργεία Παιδείας σε διεθνές επίπεδο αξιοποίησαν συνεργασίες και παρέιχαν απομακρυσμένη εκπαίδευση με συνδυασμό τεχνολογικών λύσεων ώστε να διασφαλίσουν την εκπαιδευτική συνέχεια και τη μάθηση για όλους/ες (UNESCO, 2020a).

Θεσμικό πλαίσιο για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Η αναστολή λειτουργίας των σχολικών μονάδων στην Ελλάδα ξεκίνησε στις 11 Μαρτίου 2020 (ΚΥΑ 16838, 2020). Στη συνέχεια, ακολούθησε ένα χρονικό διάστημα περίπου ενός μήνα κατά το οποίο το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠΑΙΘ) εξέδωσε σειρά εγκυκλίων με οδηγίες για την εφαρμογή της εξΑΕ (ΥΠΑΙΘ 2020α; 2020β; 2020γ; 2020δ; 2020ε; 2020στ; 2020ζ; 2020ι). Στο σημείο αυτό θεωρείται αναγκαίο να αναφερθεί ότι εφεξής οι ημερολογιακές αναφορές στο άρθρο αφορούν το έτος 2020. Ειδικότερα, στόχος της εφαρμογής της εξ αποστάσεως διδασκαλίας

Από τον 20^ο στον 21^ο αιώνα μέσα σε 15 ημέρες Η απότομη μετάβαση της εκπαιδευτικής μας πραγματικότητας σε ψηφιακά περιβάλλοντα. Στάσεις-Αντιλήψεις-Σενάρια-Προοπτικές-Προτάσεις

(ΥΠΑΙΘ, 2020α) ήταν η διατήρηση της επαφής των μαθητών/εκπαιδευτικών με την εκπαιδευτική διαδικασία και όχι - αρχικά τουλάχιστον - η κάλυψη της διδακτέας ύλης. Για την υλοποίηση της διαδικασίας της εξΑΕ από κάθε εκπαιδευτικό, προβλέφθηκε αυτονομία και ευελιξία στη διαμόρφωση του προγράμματος και προτάθηκε να αξιοποιηθούν οι υφιστάμενοι ψηφιακοί πόροι του ΥΠΑΙΘ: Διαδραστικά Βιβλία, Ψηφιακά Αποθετήρια «Φωτόδεντρο» και Διδακτικά Σενάρια «Αίσωπος». Η παροχή εξΑΕ στηρίχθηκε σε τρεις άξονες:

- Σύγχρονη εξΑΕ (ΥΠΑΙΘ, 2020β; 2020ε; 2020στ; 2020ι). Για την αξιοποίηση της σύγχρονης εξΑΕ όλοι οι εκπαιδευτικοί έλαβαν λογαριασμό χρήσης της πλατφόρμας σύγχρονης επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης Webex Meetings. Στο πλαίσιο αυτό προτάθηκε σε κάθε σχολική μονάδα: α) η δημιουργία ομάδα υποστήριξης σύγχρονης εξΑΕ με μέλη τον/τη Διευθυντή/ντρια και τουλάχιστον ένα/μία εκπαιδευτικό Πληροφορικής ή επιμορφωτή/τρια β' επιπέδου για την αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ), β) η συμμετοχή των μελών της ομάδας υποστήριξης σε τηλεκπαίδευση για τη χρήση της πλατφόρμας με στόχο τη μετέπειτα ενημέρωση και υποστήριξη των εκπαιδευτικών της σχολικής μονάδας, γ) η ενημέρωση των γονέων/κηδεμόνων και των μαθητών/τριών για την επεξεργασία των προσωπικών τους δεδομένων από τον/τη Διευθυντή/ντρια δ) η ενημέρωση των μαθητών/τριών για τους συνδέσμους των ψηφιακών τάξεων από τους/τις εκπαιδευτικούς και ε) η παιδαγωγική υποστήριξη της διαδικασίας από τους/τις Συντονιστές/στριες Εκπαιδευτικού Έργου (ΣΕΕ).
- Ασύγχρονη εξΑΕ (ΥΠΑΙΘ, 2020δ). Παράλληλα με τη σύγχρονη εξΑΕ, οι μαθητές/τριες Δημοτικών Σχολείων, Γυμνασίων και Λυκείων θα μπορούσαν να αξιοποιήσουν την ασύγχρονη εξΑΕ μέσω της χρήσης των πλατφορμών e-class ή e-me κατόπιν επιλογής του/της διδάσκοντος/ουσας. Στο πλαίσιο αυτό τέθηκε χρονική προθεσμία δύο εργάσιμων ημερών για να ολοκληρωθούν οι προπαρασκευαστικές διαδικασίες: α) η δημιουργία ομάδας εξ αποστάσεως ασύγχρονης εκπαίδευσης σχολικής μονάδας για τεχνική υποστήριξη, β) η απόκτηση λογαριασμού Πανελληνίου Σχολικού Δικτύου (ΠΣΔ) από κάθε εκπαιδευτικό και από κάθε μαθητή/τρια μέσω του γονέα/κηδεμόνα, γ) η ενημέρωση των γονέων/κηδεμόνων για τις διαδικασίες και τον χειρισμό προσωπικών δεδομένων, δ) η προσπατιούμενη είσοδος μαθητών/τριών σε κάθε πλατφόρμα για μία φορά, ε) η αποστολή προσκλήσεων για την εγγραφή στα ψηφιακά μαθήματα και στ) η αποδοχή των προσκλήσεων εγγραφής από τους/τις μαθητές/τριες. Επιπλέον, για την υλοποίηση της ασύγχρονης εξΑΕ προτάθηκε οι εκπαιδευτικοί μέσω των πλατφορμών e-class/e-me να προετοιμάζουν και να αναρτούν εκπαιδευτικό υλικό/εργασίες/ασκήσεις καθώς και να παρέχουν ατομική ανατροφοδότηση. Τέλος, για την υποστήριξη της μαθησιακής διαδικασίας ορίστηκε οι ΣΕΕ να οργανώνουν σε απογευματινές ώρες εξ αποστάσεως ενημερωτικές και επιμορφωτικές συναντήσεις.
- Εκπαιδευτική τηλεόραση (ΥΠΑΙΘ, 2020ζ). Αρχικά δημιουργήθηκαν, μεταδόθηκαν και αναρτήθηκαν στο Διαδίκτυο κατάλληλα εκπαιδευτικά προγράμματα ανά διδακτικό αντικείμενο για το Δημοτικό Σχολείο και στη συνέχεια ακολούθησαν αντίστοιχα προγράμματα για το Νηπιαγωγείο και το Γυμνάσιο.

Για την υποστήριξη των μαθητών/τριών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (ΥΠΑΙΘ, 2020γ) προτάθηκε να γίνουν κατάλληλες προσαρμογές στις διαδικασίες της εξΑΕ σε συνεργασία με τους/τις γονείς/κηδεμόνες. Σταδιακά, η εξΑΕ εμπλουτίστηκε και με άλλες δράσεις:

- Δυνατότητα πρόσβασης στις ψηφιακές πλατφόρμες/πόρους του ΥΠΑΙΘ από κινητές συσκευές με μηδενική χρέωση δεδομένων (ΥΠΑΙΘ, 2020α).
- Δωρεάν παροχή ορισμένου αριθμού ταμπλετών (tablets) σε σχολικές μονάδες για χρήση από εκπαιδευτικούς ή/και μαθητές/τριες (ΥΠΑΙΘ, 2020α).
- Διάθεση δύο Ανοιχτών Διαδικτυακών Μαθημάτων (MOOCs) από το ΙΕΠ σε συνεργασία με το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ) και το Πανεπιστήμιο Αιγαίου (ΥΠΑΙΘ, 2020β).

Συνθήκες εφαρμογής της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Η αναστολή της λειτουργίας των σχολικών μονάδων και η συνακόλουθη εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης διήρκεσε περίπου δύο μήνες, από τις 16 Μαρτίου όπου εκδόθηκε η πρώτη σχετική οδηγία του ΥΠΑΙΘ μέχρι και την 1^η Ιουνίου, ημερομηνία κατά την οποία έγινε η επανέναρξη λειτουργίας των Δημοτικών Σχολείων και των Νηπιαγωγείων (ΚΥΑ 28237, 2020). Για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση η επανέναρξη λειτουργίας των σχολικών μονάδων είχε ήδη γίνει στις 11 Μαΐου για την Γ' Λυκείου και στις 18 Μαΐου για τις τάξεις Α' και Β' Λυκείου καθώς και για τα Γυμνάσια. Τα πιο πάνω διαστήματα αναστολής λειτουργίας των σχολικών μονάδων περιελάμβαναν και τις διακοπές του Πάσχα, διάρκειας δύο εβδομάδων, ενώ δόθηκε η δυνατότητα από το ΥΠΑΙΘ να συνεχιστεί η παροχή της εξΑΕ και ορισμένες ημέρες των διακοπών (ΥΠΑΙΘ, 2020θ).

Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά τον μήνα Μάρτιο η κοινότητα των εκπαιδευτικών κλήθηκε ξαφνικά να εφαρμόσει την εξΑΕ μέσω Διαδικτύου (online) αντιμετωπίζοντας ποικίλα εμπόδια και δυσκολίες που συνοψίζονται στους ακόλουθους τομείς:

- Προσβασιμότητα.
- Τεχνικές υποδομές.
- Σχεδίαση διαδικασιών.
- Γνώσεις και εμπειρία.
- Επιμόρφωση και υποστήριξη.
- Ψυχολογικό κλίμα.

Οι τομείς αυτοί αναπτύσσονται παρακάτω αναλυτικά.

Προσβασιμότητα

Η εφαρμογή της εξΑΕ μέσω Διαδικτύου προϋπέθετε τη δυνατότητα πρόσβασης στο Διαδίκτυο για όλους/όλες τους/τις εμπλεκόμενους/ες. Σύμφωνα με δεδομένα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2020) για το έτος 2019, η Ελλάδα κατατάχθηκε στην 27η θέση μεταξύ των 28 κρατών μελών της ΕΕ στον δείκτη ψηφιακής οικονομίας και κοινωνίας (DESI) που αφορά τη συνδεσιμότητα, το ανθρώπινο κεφάλαιο, τη χρήση διαδικτυακών υπηρεσιών, την ενσωμάτωση της ψηφιακής τεχνολογίας και τις ψηφιακές δημόσιες υπηρεσίες. Χωρίς την εξασφάλιση προσβασιμότητας, η εξΑΕ μέσω Διαδικτύου ενισχύει τις υφιστάμενες κοινωνικές και ψηφιακές ανισότητες, αφού τα παιδιά που προέρχονται από φτωχότερα κοινωνικο-οικονομικά στρώματα είναι λιγότερο πιθανό να έχουν στο σπίτι τους κατάλληλες συνθήκες για μάθηση μέσω της σύνδεσης στο Διαδίκτυο (Muller & Goldenberg 2020; OECD, 2020; Onyema et al., 2020; Reich et al., 2020). Επίσης, θα πρέπει να αναφερθεί ότι κατά τη διάρκεια του αποκλεισμού στο σπίτι τα μέλη της οικογένειας συνυπήρχαν στον ίδιο χώρο με ταυτόχρονες ανάγκες για εργασία, εκπαίδευση, ενημέρωση και ψυχαγωγία. Αποτέλεσμα αυτών ήταν να μην επαρκεί για όλα τα μέλη της οικογένειας ένας υπολογιστής με σύνδεση στο Διαδίκτυο, αλλά να απαιτείται κατάλληλο πλήθος υπολογιστών με επαρκή τεχνικά χαρακτηριστικά και σύνδεση στο Διαδίκτυο με ανάλογη ταχύτητα. Στις ιδιαίτερες αυτές

συνθήκες η προσβασιμότητα συνδεόταν και με άλλα χαρακτηριστικά των εκπαιδευτικών και των μαθητών/τριών όπως την ύπαρξη στο σπίτι κατάλληλων ξεχωριστών δωματίων για τηλεδιάσκεψη χωρίς την ταυτόχρονη παρουσία άλλων μελών της οικογένειας, τη δυνατότητα φύλαξης πολύ μικρών παιδιών από άλλο άτομο κατά τη διάρκεια της τηλεδιάσκεψης κλπ.

Τεχνικές υποδομές

Το εγχείρημα καθολικής εξΑΕ απαιτούσε τεράστιες τεχνικές υποδομές που δεν προϋπήρχαν. Η πλατφόρμα ασύγχρονης εξΑΕ e-class ήταν διαθέσιμη από το ΠΣΔ επί μία δεκαετία (Paraskevas et al., 2011) και η πλατφόρμα e-me δημιουργήθηκε από την Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων (ΙΤΥΕ) - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ πριν μία πενταετία (Megalou et al., 2015). Ωστόσο, η αξιοποίηση των πιο πάνω υπηρεσιών από την εκπαιδευτική κοινότητα ήταν μικρή. Με την εφαρμογή της εξΑΕ, κατά το μήνα Μάρτιο δημιουργήθηκαν περίπου ένα εκατομμύριο νέοι λογαριασμοί χρηστών ΠΣΔ, 700.000 εγγραφές νέων χρηστών στην υπηρεσία e-class και 300.000 νέα μαθήματα e-class (Παρασκευάς, 2020). Η απότομη και τεράστια αύξηση των χρηστών σε συνδυασμό με την έλλειψη της αντίστοιχης τεχνικής υποδομής και προσωπικού του ΠΣΔ είχαν ως συνέπειες τη συχνή πτώση των συστημάτων κυρίως κατά το μήνα Μάρτιο και μεγάλες καθυστερήσεις στις απαντήσεις ερωτημάτων helpdesk. Ανάλογη ήταν η κατάσταση και στη λειτουργία της πλατφόρμας e-me του ΙΤΥΕ-ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.

Σε όλα αυτά, προστέθηκαν και προβλήματα υποδομών των εταιριών τηλεπικοινωνιών και υπηρεσιών Διαδικτύου με συνέπειες στην ποιότητα των συνδέσεων είτε λόγω υπερβολικού φόρτου των Δικτύων είτε λόγω ανυπαρξίας/κακής ποιότητας Δικτύου σε απομακρυσμένα χωριά.

Σχεδίαση διαδικασιών

Η αναστολή της λειτουργίας των σχολικών μονάδων λόγω της πανδημίας του κορωνοϊού απαιτούσε αποτελεσματική στρατηγική από τις αρμόδιες αρχές για την προστασία του δικαιώματος των μαθητών/τριών στη μάθηση (Eyles et al., 2020; Reimers & Schleicher, 2020). Η ανάγκη για ταχύτατη δράση οδήγησε στην επείγουσα εξ αποστάσεως διδασκαλία (Τσινάκος, 2020) που δεν ταυτίζεται με την εξΑΕ. Ειδικότερα, η εξΑΕ περιλαμβάνει καλά σχεδιασμένες εξ αποστάσεως μαθησιακές εμπειρίες και διαφέρει σημαντικά από την παροχή μαθημάτων εξ αποστάσεως που γίνεται με τη μορφή της επείγουσας απομακρυσμένης διδασκαλίας ως ανταπόκριση σε μία κρίση, καταστροφή ή πανδημία (Hodges et al., 2020). Σύμφωνα με προτάσεις της UNESCO (2020a; 2020c), είναι σημαντική η καθοδήγηση των εκπαιδευτικών προκειμένου να επιλέξουν τον κατάλληλο συνδυασμό διαδικτυακής διδασκαλίας ή εκπαιδευτικής τηλεόρασης ή εκπαιδευτικού ραδιοφώνου ή παροχής έντυπου υλικού που να εξασφαλίζει την αποτελεσματικότητα της μάθησης από το σπίτι. Οι διαφορετικές ανάγκες και χαρακτηριστικά κάθε ηλικίας, οι τοπικές ιδιαιτερότητες και διαφοροποιήσεις προσβασιμότητας, η διαθεσιμότητα των γονέων/κηδεμόνων για υποστήριξη της μάθησης από το σπίτι απαιτούν την παροχή πολλών εναλλακτικών λύσεων και την παροχή ευελιξίας και αυτονομίας στις σχολικές μονάδες και στους/στις εκπαιδευτικούς για την επιλογή του κατάλληλου συνδυασμού. Σημαντικό στοιχείο για μια τέτοια επιλογή είναι και η ανάγκη περιορισμού του ημερήσιου χρόνου χρήσης οθόνης ανάλογα με την ηλικία των μαθητών/τριών (UNESCO, 2020a).

Οι διαδικασίες εξΑΕ που ανακοινώθηκαν από το ΥΠΑΙΘ εμπεριείχαν κάποιες ασαφείς ή/και μη εφικτές προτάσεις. Ενδεικτικά αναφέρουμε: